

Kulturmiljøutvalget

Vår dato: 31.01.2023

Vår referanse: 202244179-2

Vår saksbehandler:

Deres dato:

Deres referanse:

Michael Kahn

Innspill til kulturmiljøutvalget arbeid

Det vises til høringsbrev fra Kulturmiljøutvalget av 23. november 2022.

Trøndelag fylkeskommune viser innledningsvis til sin uttalelse til kulturmiljøutvalgets mandat 2. januar 2022, hvor flere problemstillinger og innspill til grunnlag for diskusjon ble fremmet.

I denne høringen er våre tidligere uttalelser forsøkt oppsummert etter den systematikk høringsbrevet legger opp til. Vi har likevel vist til vedlegget i parentes, hvor temaene er nærmere redegjort for.

Dagens kulturminnelov har med årene fått en rekke tilføyelser og tillegg i tråd med samfunnsutviklingen og når det har oppstått særlige behov for nye hjemler m.v. i kulturminneforvaltningen. Flere bestemmelser har i tillegg vært gjenstand for relativt utvidende tolkninger for å dekke behovet. Det foreligger derfor et godt utgangspunkt for å tilpasse de rettslige rammer i kulturminneforvaltningen til samfunnsutviklingen og anledning til å ettergå de samlede behov i ny lov.

A Reglene om vern av kulturmiljø

En overordnet diskusjon innen fredningsinstituttet er det to sporede system hvor kulturminnets alder er det bærende vilkåret for skillet. Gjeldene § 3 skiller ikke på type kulturminner (definert i § 4) hva angår restriksjoner, så lenge alderskriteriet er bekreftet. Dette gir et forvaltningsbilde som er letthåndterlig og forståelig, og gir god kildetilgang fra før 1537. En diskutert ulempe er at det prekluderer yngre arkeologiske kulturminner og det gis ikke rom for noe faglig skjønn utover alderskriteriet. Reglene medfører samme rettsvirkning uansett kulturminne før 1537, hvilket kan påføre økonomiske kostnader for arkeologiske granskninger i tilfeller som ikke gir vesentlig mer kunnskap. For nyere tids kulturminner vurderes fredningsverdighet ut ifra de mer skjønnsomme vilkårene kulturhistorisk og arkitektonisk verdi. (Drøftet nærmere i vedleggets s. 5, 7, 8)

Trøndelag fylkeskommune vil spille inn muligheten for å vurdere å la alder være ett av flere kriterier ved vurdering av fredningsverdighet for arkeologiske kulturminner, på lik

linje med nyere tidskulturminner. Dersom man beveger seg bort fra alder som eneste kriteriet, opphører det sentrale skillet mellom reglene om nyere og eldre tids kulturminner – og det kunne vurderes en felles fredningsbestemmelse. Sentrale vilkår må være kildeverdi og bevaringsverdighet. Dette vil kunne føre til en økt bredde av kulturminner som ivaretas og muligheten for å prioritere. Dette ville også i større grad kunne dekke helhetlig kulturmiljø med tidsdybde.

En særlig utfordring med å øke antall kriterier vil for arkeologiske kulturminner være behovet og omfanget av undersøkelsene etter dagens kulml. § 9, siden det er flere kriterier som må undersøkes. Det må også avklares organisatorisk hvem som avgjør om kulturminne har tilstrekkelig kildeverdi og bevaringsverdighet slik at det skal anses som fredet. En mulig løsning er å gi slike kulturminner et midlertidig automatisk vern, til undersøkelser og avklaring av vilkårene er gjennomført. (Avtalebasert vern og løse kulturminner er omtalt i vedleggets s. 13-14)

B Regler om visse typer kulturminner og kulturmiljø

Trøndelag fylkeskommune mener det er behov for at verdensarvområdene får muligheten til særskilt regulering i ny kulturmiljølov eller ved endringer i plan- og bygningslov. Selv om verdensarvstatusen i stor grad blir hensyntatt og forstått som viktig, utgjør manglende rettslige virkemidler en risiko for verdensarven dersom områdene kommer under press fra andre viktige samfunnsinteresser. (Nærmere drøftet i vedleggets s. 12). Utvalget kan vurdere om det kan være hensiktsmessig med å utvide muligheten til restriksjoner etter plan- og bygningsloven i verdensarvområder knyttet til generelle bestemmelser eller bestemmelser til hensynssoner, eller at det innlemmes som en del av fredningsinstituttet.

Fredning og forvaltning av byggverk og anlegg i statens eie fungerer godt, slik Trøndelag fylkeskommune erfarer. Bruk av vilkår om dokumentering i kulturminnerettslig sammenheng er særlig aktuelt i saker hvor det oppstår hyppige behov for dispensasjon, fordi kulturminnet ikke er forenelig med viktige samfunnsinteresser som mange av de statlige eierne anvender byggene til. Hjemmel til å pålegge særlig dokumentasjon i forbindelse med dispensasjon ville kunne sikre kildeverdien i større grad, når deler av et kulturminne må endre for å tilpasses driften.

C Forholdet til plan- og bygningsloven

Samordning mellom kulturminnelovens dispensasjonshjemler for nyere tid og plansaker bør vurderes regulert. I dag gis det først en uttalelse/innsigelse, og senere eget dispensasjonsvedtak for det samme tiltak. En slik situasjon leder til en usikker situasjon for forslagstiller fordi planen kan bli vedtatt, men ikke gjennomføres før det foreligger dispensasjonsvedtak. (Nærmere om problemstillingen i vedleggets s. 4)

Utvalget kan se på muligheten for å la sikringssonen bedre samordnes med hensynssone etter pbl. § 11-8 bokstav d) – båndlagt etter kulturminneloven, slik forankret i KPA og senere i en evt. reguleringsplan.

Det følger av meldeplikten i kulml. § 25 annet ledd at kommunen plikter å sende søknad om riving eller vesentlig endring av ikke fredet byggverk eller anlegg oppført før 1850. Bestemmelsen hjelper en høringsplikt, hvor fylkeskommunene gir en rådgivende uttalelse. Ved negativ uttalelse til oversendelse av søknad om riving som ellers er i tråd plan, har kommunene begrensede muligheter til å følge opp rådet, i det de selv mangler

avslagshjemler. Ved endringer på byggverkets ytre kan avslag hjemles i pbl. § 29 annet pkt., men en tilsvarende hjemmel foreligger ikke ved rivning. Det bør utredes nærmere hvorvidt kommunene i større grad skal kunne ha hjemmel til å gi avslag på rivning av kulturhistorisk viktige bygg uten formelt vern. Fortrinnsvis bør hjemmelen ligge i plan- og bygningsloven, for å styrke lokaldemokratiet.

E Regulering av miljø- og kulturmiljørettslige prinsipper

Det kan være hensiktsmessig å gi overordnet ramme i ny kulturmiljølov i form av styrende prinsipper. Dette vil kunne styrke det sektorovergripende ansvaret og bedre kunne forankre skjønnsomme vurderinger i viktige miljø- og samfunnshensyn. Prinsippene bør virke på tvers av samfunnssektorer og gjelde myndighetsutøvelse både etter kulturminneloven og andre lover av betydning for kulturminner, f.eks i plan- og byggesaker. Prinsippene bør være retningslinjer, men må tas i betraktning ved vurdering og tillegges betydelig vekt ved lovanvendelse og skjønnsutøvelse. Samtidig vil det bedre sikres en ensartet praksis. Sentrale prinsipper vil kunne synliggjøre miljøaspektet ved kulturminnevern. Hvilke prinsipper som anses som egnet og relevant, må vurderes, og kan hentes fra miljøretten og utviklede internasjonale avtaler. (Omtalt i vedlegget s. 1-2.)

F Forurensar betaler-prinsippet

Forurensar betaler prinsippet bør videreføres, men unntakene bør klargjøres. (Omtalt i vedleggets s. 8 og 9)

Utvalget kan vurdere om det skal åpnes for adgang til å ta behandlingsgebyr for arkeologiske undersøkelser og saksbehandling ved dispensasjon.

I Finnerlønn og private søk etter kulturminner.

Generelt oppfattes mottak av funn av Trøndelag fylkeskommune som en unødvendig tungvint prosess rundt melding, mottak, registrering og videresending av funn til museene. Utvalget bør vurdere om finnerlønninstituttet bør videreføres eller om det vil være tilstrekkelig med påbud om innlevering av løsfunn. (Omtalt i vedleggets s. 14)

L Ulovlighetsoppfølging, sanksjoner m.m

Kulturminneloven har ingen sanksjonshjemler. Ulovligheter kan anmeldes. For å bedre å sikre etterlevelse av påviste forhold i strid med eller i medhold av lov kan det være hensiktsmessig å ha sanksjoner. Vi foreslår at det vurderes å innføre både hjemmel for tvangsmulkt og overtredelsesgebyr, etter mal fra naturmangfoldloven §§ 73 og 74.

Etter gjeldende lov foreligger ikke adgang mot eiers vilje til å gjennomføre arkeologiske undersøkelser eller befaringer for å fastslå verneverdier. Utvalget kan vurdere om innføres en alminnelig hjemmel som gir antikvariske myndigheter rett til å foreta undersøkelser på innmark og i byggverk og anlegg, uavhengig av eiers samtykke. (Vedleggets s. 3).

Vedlegg: Innspill til mandat

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Kulturminner

Med vennlig hilsen

Anne Bjørg Svestad
Seksjonsleder

Michael Kahn
advokat

Dette dokumentet er godkjent med elektronisk signatur